

Sweden Douze pointe

Af Henrik Smith-Sivertsen

Hvorfor er svenskerne så gode? Det er et irriterende faktum, at vores svenske broderfolk i såvel Melodi Grand Prix som i bred popmusik-sammenhæng distancerer Danmark med mange mulehår. De første år af Grand Prixets historie var vi faktisk et godt stykke foran Sverige med Grethe og Jørgen Ingmanns sejr i 1963 som klimakset, men fra da af og frem til Brødrene Olsens sejr i netop Sverige i 2000 var det svenskerne, der løb med det hele. I denne artikel vil jeg forsøge at besvare dette store spørgsmål ved at gå historisk til værks.

Stop mens legen er god og Waterloo

2 forskellige scenarier fra fortiden:

Scenarie 1

Den 6. Marts 1966 deltog Ulla Pia som den danske repræsentant ved det internationale Melodi Grand Prix i Luxembourg med ”Stop mens legen er god”. Titlen skulle vise sig at være nærmest profetisk, da Danmarks Radios nytiltrådte TV-underholdningschef Niels-Jørgen Kaiser godt tre måneder senere offentliggjorde sin beslutning om, at Danmark ikke længere ville være med i sangkonkurrencen. Den officielle angivelse var, at der havde været nogle ”betydelige kvalitetsmæssige forringelser af disse udsendelser”, og at man ganske enkelt ville bruge pengene til andre produkter af højere kvalitet. I bogen ”En verden af lyd og billeder” om Danmarks Radios historie gives en noget anden begrundelse: ”[D]a beretningerne og det gedemarked, som finalearrangøren RADIO LUXEMBOURG åbenlyst tillod GRAND PRIX’et at udvikle sig til, nåede hjem, slog Radorådet til. Dansk TV sagde farvel og tak”. Det gedemarked, der henvises til, var den handel med musikrettigheder, som i lighed med tidligere og senere år foregik i kulisserne. Her kæmpede musikforlæggere fra hele Europa en hård indbyrdes kamp om at erhverve sig retten til de årets melodier, som kunne være det næste store hit. Den danske dagspresse beskrev denne handel indgående i dagen omkring Grand Prix’et og fortalte blandt andet om, hvordan den danske musikforlægger Bror Kalle om torsdagen havde købt verdensrettighederne til det jugoslaviske bidrag for 1000 kr. for så de følgende dage at sælge dem videre i bidder til andre musikforlæggere med stor fortjeneste. Der er faktisk ikke noget belæg for, at denne handel var et tema i forbindelse med DR’s beslutning om at melde sig ud af Grand Prix’et, men omvendt er det bestemt ikke umuligt, at det har spillet ind. Sammenholdt med den sædvanlige historie om, at nabolande såsom de nordiske holdt sammen og en række andre lettere uheldige hændelser såsom at det italienske bidrag bevidst overskred tidsgrænsen på 3 minutter og i øvrigt forlod generalprøven i protest mod, at arrangementet ikke passede ham, var helhedsindtrykket i dagspressen, at årets Grand Prix havde været et forfærdeligt cirkus, som man ikke nødvendigvis burde gentage. Det gjorde man så heller ikke i Danmarks tilfælde de følgende 11 år.

Scenarie 2

Den 6. april 1974 vandrede en mand iklædt Napoleonskostume op til orkestergraven, satte sine noder på plads i nodestativet og talte for. Oppe på scenen stod 5 kunstnere klar. I forgrunden sad en skægget herre i ført en glinsende sølvfarvet jakke med hvide flæser. Ved hans side stod en bassist i sort pailletbesat t-shirt og længere mod venstre (se fra salen) stod en storsmilende sortklædt mand

med en hvid stjerneformet elguitar og sølvstøvler. I baggrund kunne skimtes to kvinder, som stod klar til at løbe frem på scenen. Den ene havde lang lyst hår og var iklædt et nydeligt blåt outfit med matchende kalot og knæhøje sølvstøvler. Den anden var en storkrøllet brunette i hvid jakke og rødbrun kjole med flæser. Da de første toner klingede ud over salen, løb de frem på scenen og begyndte at synge det, der senere skulle vise sig ikke alene at være aftenens vindermelodi, men også indledningen på et skandinavisk popeventyr uden sidestykke. De to af herrerne (han ved klaveret og ham med guitaren) og to kvinder var selvfølgelig Benny, Björn, Agnetha og Anni-Frid, bedre kendt som ABBA, og sangen var Waterloo. Hvis man lytter rigtigt godt efter kan man noget meget interessant lige da pigerne løber frem. På lydsporet til transmissionen hører man ret tydeligt en mandestemme, som råber ”Yes”, netop som de skal til at synge. Stemmen tilhørte efter al sandsynlighed det såkaldt 5. ABBA-medlem, Stig ”Stikkan” Anderson. Udover at være manager for ABBA og ejer af det pladeselskab, de repræsenterede, skrev han også teksterne til en lang række af deres sange, heriblandt netop Waterloo. At han var en glad mand, da alt klappede, som det skulle, var der ikke noget at sige til. Da ABBA-pigerne løb frem på scenen var det ikke kun indledningen på et nyt kapitel, men i høj grad også afslutningen af og kulminationen på 15 års hårdt arbejde. Et arbejde, som blandt andet havde bragt Stikkan Anderson en tur forbi Luxembourg 7 år forinden. Stikkan var nemlig en af de musikkøbmand, som hvert år sloges om rettighederne i kulisserne. Og han vandt for det meste. Forklaring følger:

Lukningen og tiden som fulgte

Uanset hvad den egentlige grund til, at Danmark meldte sig ud af det Europæiske Melodi Grand Prix, var, havde det en række umiddelbare konsekvenser. Mest nærliggende forsvandt den årlige mulighed for at søsætte danske slagerhits. Hvert år omkring Grand Prix’et skete det sjældne, at en eller flere danske sange blandede sig med de nye toner fra det store udland på de danske hitlister. Ellers tilhørte hitlisterne i begyndelsen 1960’erne primært den engelsksprogede pop og rockmusik, som med The Beatles i spidsen var i gang med at revolutionere populærmusikken. I Danmark var den engelsksprogede dominans næsten total og de danske slagerkunstnere havde en svær tid. Med nedlæggelsen af det danske Melodi Grand Prix lignede det et sidste søm i kisten, om end det faktisk ikke gik så galt endda. Faktisk begyndte den danske slagermusik for alvor at røre på sig fra netop 1966 og frem.

Det startede med, at Keld & The Donkeys som de første for alvor forenede det nye og det gamle ved dette år at indspille den 24 år gamle slager ”Ved Landsbyens gadekær” i et moderne arrangement. I rockhistorisk sammenhæng bliver Keld & The Donkeys indspilning af den gamle slager traditionelt opfattet som noget nær forræderi. The Donkeys havde året inden vundet DM i pigtråd og havde indtil da udelukkende optrådt på engelsk. Deres indspilning af ”Gadekæret” blev en kæmpesucces og startede en lavine af opdaterede danske slagere. Blandt andet fulgte Defenders efter med ”jeg har aldrig fået noget” og The Baronets med ”min Amanda var fra Kerteminde”. I praksis betød ”gadekæret”, at den danske pigtrådscene knækkede over i to dele: En som fortsatte ud af rocksporet og fulgte den eksplosive musikalske udvikling i udlandet, og en som mere eller mindre slog pjalterne sammen med den traditionelle slagermusik, som bl.a. blev repræsenteret ved det årlige Melodi Grand Prix. Der viste sig at være et stort marked for den mere folkelige slagermusik, som fra 1968 og frem fik en ny platform i DR’s danskprogede hitliste, Dansktoppen.

Baggrunden bag indspilningen er meget interessant og forklares bedst med idémandens egne ord. På Bagsiden af gruppens første LP skrev deres producer følgende:

” I forsommeren skrev The Donkeys kontrakt med HMV. Selskabet havde i længere tid haft en dansk Sven-Ingvars gruppe i tankerne. En gruppe som kunne og ville synge både gamle og nye tekster med moderne akkompagnement. The Donkeys var sagen. Selskabet stillede flere forslag og valget faldt på den gamle danske schlager ’Ved landsbyens gadekær’”.

Det interessante er, at det direkte fremgår, hvordan hele konceptet var hentet i Sverige. Sven-Ingvars bestod af en gruppe helt unge svenske musikere, som ligesom i Danmark og mange andre steder var begyndt som amatørmusikere i kølvandet på Elvis Presleys og Rock’N’Roll’ens gennembrud i slutningen af 50’erne. Sven-Ingvars var det første af en lang række svenske orkestre, som genre-mæssigt placerede sig et sted mellem den traditionelle svenske schlager og rock’n’roll. Sven-Ingvars blev dannet som gruppe allerede i 1957, og indspillede deres første af en lang række singleplader samme år. De første år var repertoireet udelukkende engelsksproget, men i 1961 indspillede de deres første svensksprogede plade, ’Te dans med Karlstadtösera’/ ’Höstdrömmar’, som indvarslede et stilskifte for gruppen. Begge titler var sange af ældre dato, som blev opdateret med et rytmisk instrumentarium. Med denne udgivelse præsenteredes en lyd, som skulle komme til at være karakteristisk, ikke kun for Sven-Ingvars, men også for det, som med tiden er blevet betegnet som dansband. Sven-Ingvars store gennembrud kom i slutningen af 1964 med singlen ’Fröken Fräken’/’Min guitar’, som blev et gigantisk hit. I Danmark blev ’Fröken Fräken’ til ’Lille Fregnede Louise’ og ligeledes en stor succes for Johnny Reimar, som efterfølgende, dog uden mærkbar succes, lancerede sangen på det tyske marked. I Sverige efterfulgtes Sven-Ingvars af en række danseorkestre såsom Trio me’ bumba og Vikingarna. I Danmark var Keld & Donkeys de første, som annekterede stilen, men efterfulgtes fra slutningen af 1960’erne af andre store danske navne som Bjørn & Okay og Lars Stryg & Royal Strings.

Beatles, Stones og Svensktoppen

At spiren til opblomstringen af dansk slagermusik var hentet i Sverige var ingenlunde nogen tilfældighed. Faktisk var det en naturlig følge af, at man i Danmark og Sverige havde reageret vidt forskelligt på den engelsksprogede populærmusiks tiltagende dominans i begyndelsen af 60’erne. I Sverige satte populærmusikkens kloge hoveder sig sammen for at diskutere, hvad man kunne gøre for at sikre den svenske populærmusiks overlevelse. Løsningen var enkel, men genial. Lørdag den 13 oktober 1962 sendte Sveriges Radio for første gang en hitliste, som var forbeholdt svensksprogede sange. Listen blev døbt Svensktoppen og var fra dag en kæmpesucces. Lyttertallene slog alle rekorder og for de svenske kunstnere og pladeselskaber betød den ganske, at man gennem 60’erne havde kronede år. Sven-Ingvars var et af de største navne, som slog igennem via Svensktoppen, men langt fra de eneste. En lang perlerække af svenske kunstnere trådte deres musikalske barnesko på Svensktoppen i 60’erne. Dette gjaldt blandt andet en ung mand ved navn Björn Ulvæus, som med orkesteret Hootenanny Singers debuterede på Svensktoppen i 1964. De opnåede at få 40 sange placeret på Svensktoppen i alt. Dette gjaldt også en meget ung lyshåret pige ved navn Agnetha Fältskog, som debuterede i 1968 med sin egen ”Jag var så Kär”, den første af i alt 17 svensktopplaceringer. At årets svensktophit anno 1967, ”I natt jag drömde” i øvrigt var signeret Hep Stars med en vis Benny Anderson ved tangenterne, burde tydeliggøre, hvilken

betydningen hitlisten havde. Det var ganske enkelt en legeplads for svenske talenter, som gav mulighed for at kunne udvikle sig. At den også var noget, man kunne tjene penge på, var ikke mindre vigtigt.

60'erne var en periode, som på det musikalske område var kendetegnet ved en historisk eksplosiv udvikling på snart sagt alle områder. Stilistisk forandredes musikken af Beatles, Stones, Dylan, Hendrix og alle de andre rødder, og det er utvivlsomt rigtigt, at en stor del af forklaringen netop disse musikeres unikke talenter, men det er bestemt ikke det hele. En vigtig, men overset forklaring er, at der i netop disse år skete en stor udvikling på det musikteknologiske område. I England og USA byggede man store og dyre studier, hvor man kunne udnytte den nye teknologi til det yderste. Den vigtigste landevinding var her den flersporede båndoptager, som gjorde det muligt at arbejde med indspilningsprocessen på en helt anden måde end tidligere. Takket være Svensktoppen kunne man i Sverige følge med i en helt anden grad end i Danmark, hvor man et langt stykke ind i 60'erne måtte ty til eksotiske indspilningssteder såsom Robåden Kviks lokale og Amager Bio. Her kunne man indspille sin musik på lettere forældet eller hjemmebrygget apparatur, når dagen var omme og roere eller biografgængere var gået hjem. I Sverige indspillede man derimod i moderne studier.

Musikkræmmerne

En anden og i denne sammenhæng mindst lige så vigtig følge af Svensktoppen, var, at svenske musikforlæggere skovlede penge ind på sangene. Disse penge blev i stor stil brugt på at indkøbe nye sange fra udlandet, som blev forsynet med svensk tekst og placeret på Svensktoppen. Hvis man skal lave en svensk udgave af en udenlandsk sang, skal have lov til at gøre det. I gode gamle dage foregik det ved, at man kontaktede det udenlandske musikforlag, som besad rettighederne til en given sang, og ganske enkelt købte retten til at udgive sangen på svensk. Dengang var der kun 4 muligheder: Man kunne tage kontakt via brev, hvilket ofte var en meget langsommelig proces, som krævede stor tålmodighed. Man kunne også gribe knoglen, hvilket de fleste foretrak, fordi det ofte skulle gå meget hurtigt med at erobre hittene før alle andre. Man kunne selvfølgelig også rejse af sted og opsøge de udenlandske musikforlag personligt. Det var der faktisk ikke så mange der gjorde, fordi det både var bøvlet og tidskrævende. Det var blandt andet svært at holde styr på forretningen derhjemme, når man var af sted, fordi man ganske enkelt ikke havde samme muligheder for at følge med som i dag. Sidst, men ikke mindst, kunne man tage på ”kræmmermarked”. Flere gange om året mødtes alverdens musikkræmmerne for at handle med hinanden, og en af disse højtider var Eurovisionen. En anden central begivenhed var den årlige Sanremo Festival i Italien, som Melodi Grand Prixet faktisk udsprang af.

Beskrivelsen af, hvordan Bror Kalle i 1966 købte det jugoslaviske bidrag for dagen efter at sælge den videre i bidder, er et ganske rammende eksempel på, hvordan det foregik. Det vigtige er, at DR's efterfølgende udmelding af Grand Prixet var endnu et hårdt slag for den danske musikindustri. For det første havde man dermed ikke noget at handle med. Der var stadig danske musikforlæggere til stede de følgende år, men deres tegnebøger var tomme og de var mest med på en kigger. I stedet

kunne de skele misundeligt over i den svenske lejr, hvor der blev handlet til den store guldmedalje. En af de mest energiske musikkøbmand var Stikkan Anderson, og så er vi ved at være i mål for denne gang.

Tekst: Anderson

Stikkan Anderson, som altså var manden bag såvel ABBA som teksten til Waterloo, var i 60'erne uden sammenligning Nordens mest gesjæftige musikforlægger. Han købte og solgte sange i et tempo, som sandsynligvis er uden historisk sidestykke. Grundstenen til det musikimperium, som endte med at spytte ABBA ud, blev lagt i 1959. Det hele startede med en ganske velkendt sang om en ung pige, som på 15. år venter på, at hendes kæreste skal give lyd fra sig. Manden hed Claes-Göran, i Danmark bedre kendt som Klaus Jørgen.

Stikkan Anderson skrev såvel tekst som musik til den svenske udgave af sangen, som hurtigt forlod fødelandet og endte i såvel Danmark, Norge og Finland som i Holland og USA. I forbindelse med udgivelsen af sangen havde Anderson valgt at etablere sit eget musikforlag, Sweden Music, og dermed selv beholde alle rettighederne. Det viste sig at være en ganske god idé. Klaus Jørgen gav foruden et godt indskud startkapital også en masse nyttige kontakter, fordi alle, som ville købe sangen, måtte gennem Anderson selv. I Danmark var det navnkundige Gustav Winckler, som Anderson indledte et meget tæt samarbejde med, og i Belgien en af Europas største musikforlæggere, som endte med at dele hele sit musikkatalog med Anderson. Efter en lidt træg start begyndte Stikkan Anderson at erobre en ganske god position på først det svenske og siden hele det nordiske marked. Hans speciale var at opkøbe udenlandske sange til Svensktoppen, som han i de fleste tilfælde selv skrev de svenske tekster til. I perioden fra 1959 til 1979 skrev han ca. 3000 tekster, hvoraf langt størstedelen var til udenlandske melodier.

Han fik hurtigt tilnavnet Mr. Svensktoppen og kunne fra 1968 tilføje titlen Mr. Dansktoppen. Da Dansktoppen åbnede var det nemlig i vid udstrækning med sange, som allerede havde været på Svensktoppen, og mange af disse sange blev formidlet gennem Stikkan Anderson. Når man erhvervede sig rettighederne til at udgive en sang i Sverige, fik man i regelen også resten af Norden med i købet. Den traditionelle praksis var så, at man solgte rettighederne videre i bidder, men det gjorde Stikkan Anderson ikke. Han beholdt i stedet selv de danske rettigheder og fik dem i stedet udgivet via sit meget store danske netværk. Dette betød i praksis, at størstedelen af pengene røg til Sverige i stedet for at havne i danske lommer. Om ikke andet, så kan vi danskere faktisk bryste os af at have en ikke ubetydelig aktie i ABBA's succes, fordi det var pengene fra hits som "Du burde købe dig en Tyrolerhat" og "Gid du var i Skanderborg", der lagde bunden.

I 1963 havde Stikkan Anderson samlet penge nok sammen til at tage næste skridt. Han stiftede sit eget pladeselskab, som fik navnet Polar. Noget af det første, han gjorde, var at skrive kontrakt med gruppen West Bay Singers, som Anderson for det første omdøbte til Hootenanny Singers og for

det andet overtalte til at skifte fra at synge på engelsk til svensk. Som nævnt talte gruppen bl.a. Björn Alvaeus, som dermed var med helt fra begyndelsen. I slutningen af 60'erne blev han ansat som producer på Polar sammen med Benny Anderson, som havde forladt sit orkester Hep Stars. Dermed var den dynamiske trio samlet. Sammen stiftede de et nyt musikforlag, Union Songs, som var det første formelle skridt frem mod ABBA og sejren i Waterloo 1974. The rest is history.

Koda

Hvorfor er svenskerne så gode, lød spørgsmålet? Det er de, fordi de tog slagermusikken alvorligt og forstod at pleje musikkens forskellige lag. I Danmark smed man barnet ud med badevandet ved at sortere Melodi Grand Prix og slagermusik ud af vinduet med henvisning til den dårlige kvalitet og musikkbørmændenes gøren og laden. I stedet brugte man pengene på at lave "kvalitetsunderholdning" og fokusere på den "gode" og "progressive" rockmusik. Det var fint nok, men der var ikke megen fornemmelse for synergierne indenfor det musikalske felt. DR har i dag et enormt arkiv af unikke optagelser med store udenlandske rockorkestre såsom The Doors og andre musikalske pionerer, men det var bestemt ikke noget, der gavrede den danske musikscene på samme måde, som Svensktoppen og Melodifestivalen gjorde på svensk grund. Man kappede forbindelsen til den mere folkelige del af vækstlaget og resultatet var som følger. Med Dansktoppen blev der ganske vist kompenseret på det overordnede plan, men toget var allerede kørt, og stationen var Sverige.

En lille sjov krølle på historien: Da Danmark i 1978 endelig valgte atter at deltage i Melodi Grand Prixet var det som bekendt med Mabel og "Boom Boom". Melodien er som bekendt skrevet af gruppen selv, men teksten stod produceren faktisk for. Det var Johnny Reimar. Det interessante er, at netop Johnny Reimar var en af dem, der arbejdede tættest sammen med Stikkan Anderson fra slutningen af 60'erne og frem. Han ikke bare producerede en lang række sange, som han fik via Stikkan Anderson. Han skrev faktisk også en hel del tekster. Det var således ham, der skrev den danske tekst til Fernando, som var den sidste Stikkan Anderson-sang, der hittede på Dansktoppen. At Reimar således stod fadder til teksten til den første sang, der repræsenterede Danmark efter de mange års pause, kan ses som et fornemt punktum for denne historie. Det var sådan, svenskerne havde gjort, da de vandt, og hvorfor dog ikke prøve samme model? At det så ikke gik helt så godt, er såmænd ganske symbolsk. Man kan ikke indhente 11 år på en gang. Det kom som bekendt til at tage 22 år mere inden det lykkedes.

Henrik Smith-Sivertsen

Projektforsker ved Dansk Folkemindesamling